

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Eläintautien seurantasuunnitelma 2026

Sisällysluettelo

1. Naudat	4
1.1 TSE-seurantaohjelma	4
1.2 Nautatuberkuloosi (MTBC-kompleksi)	5
1.3 Naudan tarttuva rinotrakeiitti (IBR-tauti)	5
1.4 Naudan tarttuva leukoosi (EBL-tauti)	6
1.5 Nautojen virusripuli (BVD-tauti)	7
1.6 Sinikielitauti (BT)	8
1.7 Bruselloosi	8
1.8 Schmallenberg-virus	9
1.9 Salmonella	9
1.10 Mycoplasma bovis	10
1.11 EHEC/STEC	10
1.12 Paratuberkuloosi	11
1.13 Lintuinfluenssa (AI)	11
1.14 Keinosiemennyssonnien terveystarkkailuohjelma	11
2. Pienet märehäijät	12
2.1 Scrapie	12
2.2 Bruselloosi	12
2.3 Maedi-visna/CAE	13
2.4 Schmallenberg-virus	13
2.5 Sinikielitauti (BT)	14
2.6 EHEC/STEC	14
2.7 Keinosiemennyspössien ja -pössien terveystarkkailuohjelma	14
3. Siat	15
3.1 Aujeszky-tauti (AD)	15
3.2 Sikojen tarttuva gastroenteriitti (TGE-tauti)	15
3.3 PRRS-tauti	16
3.4 Klassinen sikarutto (CSF)	16
3.5 Afrikkalainen sikarutto (ASF)	17
3.6 Bruselloosi	17
3.7 Salmonella	17
3.8 Porcine epidemic diarrhoea (PED)	18
3.9 Keinosiemennyskarjujen terveystarkkailuohjelma	18
3.10 MRSA-seuranta	18
4. Siipikarja	19
4.1 Lintuinfluenssa (AI)	19
4.2 Newcastle-tauti (ND)	19
4.3 Salmonellatarkkailuohjelma	20
4.4 Taudinseuranta sisämarkkinakauppaan hyväksytyissä siipikarjan pitopaikoissa	20
4.5 Siipikarjan terveydentarkkailupaketti	21

4.6	ESBL-seuranta.....	21
5.	Kalat ja ravut	22
5.1	Riskiperusteinen kalojen virustautiseuranta (VHS, IHN, ISA, KHV, SAV, IPN, SVC)	22
5.2	Kalojen bakteeriperäisen munuaistaudin vapaaehtoinen terveystarkkailu (BKD)	23
5.3	<i>Gyrodactylus salaris</i> -loisen esiintymisen seuranta	23
5.4	Äyriäisten valkopilkkutaudin riskiperusteinen tarkkailu rapulaitoksilla	23
5.5	Kalaterveyspalvelu	24
6.	Hevoset	24
6.1	Hevosien tarttuva kohtutulehdus (CEM)	24
6.2	Näivetystauti	24
6.3	Virusarteriitti	24
7.	Porot	25
7.1	Hirvieläinten näivetystauti (CWD)	25
7.2	Suu- ja sorkkatauti	25
8.	Mehiläiset	25
9.	Turkiseläimet	26
9.1	Transmissible mink encephalopathy (TME)	26
9.2	SARS-CoV-2	27
9.3	Lintuinfluenssa (AI)	27
10.	Luonnonvaraiset eläimet	28
10.1	Rabies	28
10.2	SARS-CoV-2	28
10.3	Myrräekinokki	29
10.4	Afrikkalainen sikarutto (ASF)	29
10.5	Trikinellat (<i>Trichinella</i> spp.)	29
10.6	Hirvieläinten näivetystauti (CWD, Chronic Wasting Disease)	30
10.7	Lintuinfluenssa (AI)	30
10.8	Jänisrutto (Tularemia)	31
10.9	<i>Mycobacterium tuberculosis</i> complex	31
10.10	Luonnonvaraiset kalat	31
11.	Muut tutkimukset	32
11.1	Tuotantoeläimet	32
11.2	Luonnonvaraiset eläimet	33
11.3	Seura- ja harraste-eläimet	34
12.	Tulosten julkaiseminen	35
LIITE I		36

Eläintautilain (76/2021) 24 § mukaan Ruokaviraston on laadittava suunnitelma eläinten yleisen terveydentilan ja eläintautien esiintymisen seurannasta.

Eläintautien varalta otetaan näytteitä 1) lakisääteisten valvonta- ja seurantaohjelmien puitteissa, 2) Ruokaviraston päätöksellä tehtyjen seurantaohjelmien ja -hankkeiden puitteissa (ml. patologis-anatomisten näytteiden seuranta), 3) maahantuontien, 4) maastavientien ja 5) eläintautiepäilyjen yhteydessä. Jäljempänä on kuvattu ensisijaisesti lakisääteiset ja Ruokaviraston päätöksellä toteutetut valvonta- ja seurantaohjelmat sekä tutkimus- ja kartoitusprojektit. Maahantuontien ja maastavientien yhteydessä tehtävistä tutkimuksista ohjeistetaan lähtökohtaisesti erikseen. Muiden tutkimusten osalta näytteiden määrä ja kohdennus vaihtelee tauti- ja eläinlajikohtaisesti. Pitopaikkojen, pidettyjen eläinten määrien ja erilaisten otantojen tiedot tuottaa Ruokavirasto.

Tavoitteet ja arviot tutkimusmääristä on kirjattu taulukkoon, joka on liitteessä I.

1. Naudat

1.1 TSE-seurantaohjelma

Peruste: TSE-asetus 999/2001/EY. MMM asetus 321/2021. Komission osarahoitteinen seurantaohjelma.

Kuvaus:

- Näytteenotto yli 48 kk ikäisistä, pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista nautaeläimistä, jotka ovat syntyneet Suomessa tai MMM:n asetuksen 321/2021 3 §:ssä luetellussa jäsenvaltiossa. Muissa jäsenvaltioissa tai EU:n ulkopuolella syntyneiden itsestään kuolleiden tai lopetettujen ikäraja on 24 kk. Raatojenkeräilyalueella näytteenotto tapahtuu luokan 1 käsittelylaitoksessa, näytteenotosta vastaa käsittelylaitoksen valvova virkaeläinlääkäri. Raatojenkeräilyalueen ulkopuolella näytteitä ei ole pakko ottaa, mutta eläintenpitäjä voi lähettää näytteitä tutkittavaksi ilmaiseksi.
- Näytteenotto yli 30 kk ikäisistä, terveenä teurastetuista nautaeläimistä, jotka ovat syntyneet muissa jäsenvaltioissa kuin MMM:n asetuksen 321/2021 4 §:ssä luetelluissa maissa (Romania ja Bulgaria, joista Suomeen ei ole tullut nautoja) tai EU:n ulkopuolisissa maissa.
- Näytteenotto yli 48 kk ikäisistä, teurastamolla tai teuraskuljetuksen aikana lopetetuista tai itsestään kuolleista nautaeläimistä, jotka ovat syntyneet Suomessa tai MMM:n asetuksen 321/2021 4 §:ssä luetellussa jäsenvaltiossa. Muissa jäsenvaltioissa tai EU:n ulkopuolella syntyneiden teurastamolla itsestään kuolleiden tai lopetettujen ikäraja on 24 kk.

1.2 Nautatuberkuloosi (MTBC-kompleksi)

Peruste: *Mycobacterium tuberculosis* complex -tartunnasta vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite IV osa II luku 2 jakso 2)). Zoonoosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: teurastamolle teuraaksi toimitetut naudat
 - o Näytteenotto lihantarkastuksen yhteydessä havaittujen muutosten perusteella tarkastuseläinlääkärin arvion mukaan, kudoksenäytteiden tutkimus (värjäys, mikroskopointi, tarvittaessa reaaliaikainen PCR elimistä ja viljely)

Lisäksi tutkitaan:

- keinosiemennyssonnien tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti.

1.3 Naudan tarttuva rinotrakeiitti (IBR-tauti)

Peruste: IBR-tartunnasta vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite IV osa IV luku 2 jakso 2)).

Kuvaus:

Lypsykarjat

- Kohdepopulaatio: lypsykarjat, joissa on edellisen vuoden aikana ollut lisääntynyt määrä luomisia tai lyhyitä kantoaikoja
 - o Tietolähteenä Mtech Digital Solutions Oy
 - o Tuotosseurantakarjat sekä muut lypsykarjat, joilla on käytössään Mtechin MinunMaatilani -ohjelma ja jotka ovat antaneet Mtechille valtuutuksen Ruokaviraston nautarekisterin tietojensa käyttöön
- Kohdepopulaatio: nautatilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2024 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Lypsykarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksot, jotka maitorekisterin tietojen perusteella toimittavat maitoa keräilyyn
- Näytteinä tilakohtaiset tankkimaitonäytteet, jotka pyydetään lähettämään meijereistä tammi-maaliskuun aikana.

Emolehmäkarjat

- Kohdepopulaatio: tilat (tila- / asiakastunnus) joilla on nautarekisterin mukaan vähintään yksi yli 2-vuotias emolehmä, mutta ei yhtään lypsylehmää
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o 10 % satunnaisotanta tiloista

- Kohdepopulaatio: tilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2024 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Emolehmäkarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksat, jotka maitorekisterin tietojen perusteella eivät toimita maitoa keräilyyn.
- Näytteet otetaan yli 1000 nautaa vuodessa teurastavissa teurastamoissa (pienempiä teurastamoita käyttävät tilat rajautuvat otannasta pois). Samalla teurastuskerralla pyydetään keräämään enintään 5 verinäytettä /pitopaikka.
- Näytteenä seerumiverinäyte, näytteitä kerätään teurastamolla tasaisesti ympäri vuoden perustuen nautarekisterissä oleviin näytteenottopyyntöihin.

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyssonnien tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

1.4 Naudan tarttuva leukoosi (EBL-tauti)

Peruste: Naudan tarttuvasta leukoosista vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite IV osa III luku 2 jakso 2))

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: teurastamolle teuraaksi toimitetut naudat
 - o Näytteenotto lihantarkastuksen yhteydessä havaittujen muutosten perusteella tarkastuseläinlääkärin arvion mukaan, kudosnäytteiden (värjäys ja mikroskopointi) ja verinäytteen (vasta-aineet) tutkimus

Lypsykarjat

- Kohdepopulaatio: nautatilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2023 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Lypsykarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksat, jotka maitorekisterin tietojen perusteella toimittavat maitoa keräilyyn
- Satunnaisotannan näytteistä tehtävä EBL-seuranta toteutetaan joka toinen vuosi, seuraavan kerran vuonna 2027
- Näytteinä tilakohtaiset tankkimaitonäytteet, jotka pyydetään lähettämään meijereistä tammi-maaliskuun aikana.

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyssonnien tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

1.5 Nautojen virusripuli (BVD-tauti)

Peruste: BVD-taudista vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite IV osa V luku 2 jakso 2))

Kuvaus:

Lypsykarjat

- Kohdepopulaatio: lypsykarjat, joissa on edellisen vuoden aikana ollut lisääntynyt määrä luomisia tai lyhyitä kantoaikoja
 - o Tietolähteenä Mtech Digital Solutions Oy
 - o Tuotosseurantakarjat sekä muut lypsykarjat, joilla on käytössään Mtechin MinunMaatilani -ohjelma ja jotka ovat antaneet Mtechille valtuutuksen Ruokaviraston nautarekisterin tietojensa käyttöön
- Kohdepopulaatio: nautatilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2024 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Lypsykarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksset, jotka maitorekisterin tietojen perusteella toimittavat maitoa keräilyyn
- Näytteinä tilakohtaiset tankkimaitonäytteet, jotka pyydetään lähettämään meijereistä tammi-maaliskuun aikana.

Emolehmäkarjat

- Kohdepopulaatio: tilat (tila- / asiakastunnus) joilla on nautarekisterin mukaan vähintään yksi yli 2-vuotias emolehmä, mutta ei yhtään lypsylehmää
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o 10 % satunnaisotanta tiloista
- Kohdepopulaatio: tilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2024 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Emolehmäkarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksset, jotka maitorekisterin tietojen perusteella eivät toimita maitoa keräilyyn.
- Näytteet otetaan yli 1000 nautaa vuodessa teurastavissa teurastamoissa (pienempiä teurastamoita käyttävät tilat rajautuvat otannasta pois). Samalla teurastuskerralla pyydetään keräämään enintään 5 verinäytettä /pitopaikka.
- Näytteenä seerumiverinäyte, näytteitä kerätään teurastamolla tasaisesti ympäri vuoden perustuen nautarekisterissä oleviin näytteenottopyyntöihin.

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyssonnien tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

1.6 Sinikielitauti (BT)

Peruste: Sinikielitaudista vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite V osa II luku 4 jakso 2)).

Kuvaus:

Emolehmäkarjat

- Kohdepopulaatio: tilat (tila- / asiakastunnus) joilla on nautarekisterin mukaan vähintään yksi yli 2-vuotias emolehmä, mutta ei yhtään lypsylehmää
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o 10 % satunnaisotanta tiloista
- Kohdepopulaatio: tilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2024 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Emolehmäkarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksot, jotka maitorekisterin tietojen perusteella eivät toimita maitoa keräilyyn.
- Näytteet otetaan yli 1000 nautaa vuodessa teurastavissa teurastamoissa (pienempiä teurastamoita käyttävät tilat rajautuvat otannasta pois). Samalla teurastuskerralla pyydetään keräämään enintään 5 verinäytettä /pitopaikka.
- Näytteenä seerumiverinäyte, näytteitä tulee teurastamolta ympäri vuoden perustuen nautarekisterissä oleviin näytteenottopyyntöihin.

Mikäli lähialueiden sinikielitaudin epidemiologinen tilanne muuttuu, toteutetaan tehostettua seurantaä märehitijöistä erikseen määriteltävillä riskialueilla (emolehmätilojen verinäytteet ja lypsykarjojen tankkimaitonäytteet).

1.7 Bruselloosi

Peruste: Nautojen bruselloosista (*B. abortus*, *B. melitensis*, *B. suis*) vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 liite IV osa I luku 3 jakso 2)). Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

Lypsykarjat

- Kohdepopulaatio: lypsykarjat, joissa on edellisen vuoden aikana ollut lisääntynyt määrä luomisä tai lyhyitä kantoaikoja
 - o Tietolähteenä Mtech Digital Solutions Oy
 - o Tuotosseurantakarjat sekä muut lypsykarjat, joilla on käytössään Mtechin MinunMaatilani -ohjelma ja jotka ovat antaneet Mtechille valtuutuksen Ruokaviraston nautarekisterin tietojensa käyttöön

- Kohdepopulaatio: nautatilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2024 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
 - o Lista tiloista pyydetään nautarekisteristä
 - o Lypsykarjojen seurantaan kuuluvat ne tunnuksot, jotka maitorekisterin tietojen perusteella toimittavat maitoa keräilyyn
- Näytteinä tilakohtaiset tankkimaitonäytteet, jotka pyydetään lähettämään meijereistä tammi-maaliskuun aikana.

Näytteet vasta-ainetutkimuksiin ja patologisanatomiset näytteet:

- Näytteitä otetaan kliinisistä luomistapauksista, tuottajien ilmoitusten perusteella. Seuranta on ensisijaisesti serologista, tarvittaessa myös sikiö voidaan tutkia. Tuottajia kehoitetaan ilmoittamaan luomistapauksista aktiivisesti kunnaneläinlääkärille, joka ottaa tarvittaessa näytteet luoneista eläimistä.
- Luomisen syynselvitykseen lähetetyt näytteet, nk. luomispaketin osana (keskenpoikimiset, lisääntyneet luomiset).

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyssonnien tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

1.8 Schmallerberg-virus

Peruste: Kansallinen päätös taudin esiintyvyyden seuraamiseksi

Kuvaus:

Patologisanatomiset näytteet:

- Oireistoltaan (keskenpoikimiset, lisääntyneet luomiset, sikiön epämuodostumat ja kehityshäiriöt, tiinehtymättömyys) sopivat kliiniset tapaukset tutkitaan

1.9 Salmonella

Peruste: MMM asetus zoonooseista (316/2021). Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Nautojen imusolmukenäytteenotto teurastamoissa. Näytteenotosta vastaa toimija, ja sitä valvoo teurastamon tarkastuseläinlääkäri.
 - o yhteensä yli 1000 eläinyksikköä nautaa ja sikaa vuodessa teurastavissa teurastamoissa näytteet otetaan Ruokaviraston laatiman näytteenottosuunnitelman mukaisesti
 - o tätä vähemmän teurastavissa teurastamoissa otetaan kaksi imusolmukenäytettä vuodessa

- Muuta raakamaitoa kuin ternimaitoa luovuttavassa nautojen pitopaikassa on toteutettava nautojen ulostenäytteenotto ennen raakamaidon luovuttamisen aloittamista ja sen jälkeen vähintään kerran vuodessa. Vähintään yksi näytteenotto vuodessa on toteutettava heinäkuun alun ja marraskuun lopun välisenä aikana.
- Nautojen pitopaikassa toteutettava näytteenotto, kun teurastamonäytteenotossa todetaan pitopaikan naudan imusolmukkeessa salmonella.

Lisäksi tutkitaan:

- Sperman keräysasemalle toimitettavien nautojen alkuperäpitopaikasta sekä sperman keräysaseman toimintaan liittyvästä karanteenitilasta otetut ulostenäytteet MMM asetuksen 316/2021 mukaisesti.

Kaikki kannat sisällytetään myös mikrobilääkeresistenssiseurantaan.

1.10 *Mycoplasma bovis*

Peruste: Kansallinen päätös taudin levinneisyyden seuraamiseksi.

Kuvaus:

Patologisanatomiset näytteet:

- Oireistoltaan sopivista tapauksista

Kliiniset näytteet:

- (viljely- ja PCR-näytteet) hengitystie-, silmä-, nivel- ja utaretulehduksista sekä muista tartunnalle ominaisista tulehduksista, tai PCR-testillä *M. bovis* -positiiviseksi todetuista utaretulehduksista.
- Elinkeinon vapaaehtoisen vastustusohjelman näytteet.

1.11 EHEC/STEC

Peruste: Elintarvikelaki (297/2021), Eläintautilaki 76/2021, MMM asetus zoonooseista (316/2021), Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Ruokaviraston on toteutettava vähintään joka viides vuosi STEC:n esiintyvyyden seuraamiseksi eläintautilain 23 §:ssä tarkoitettu seurantatutkimus teurasnautojen ulostenäytteistä MMM:n zoonosiasetuksen 54 §:n mukaisesti. 12 kk kestävä seuranta aloitetaan alkuvuonna 2026.
- Nautojen pitopaikoissa toteutettava näytteenotto, kun pitopaikan epäillään olevan yhteydessä ihmisten EHEC-tartuntoihin, ja tartunnan lähde on tarve varmistaa.

- Jos pitopaikassa on elintarviketuotantoon käytettäviä eläimiä, elintarvikelain 297/2021 48 § nojalla kunnan vastuulla on selvittää asiaa ja päättää mahdollisista näytteenotoista.
- Jos pitopaikassa ammattimaisesti harjoitetaan eläinten näytteille asettamista tai eläimiin liittyvää harrastustoimintaa, eläintautilain 76/2021 38 § mukaan aluehallintovirasto voi toteuttaa tutkimuksen tautitilanteen selvittämiseksi, tällöin näytteet voi ottaa myös kunnaneläinlääkäri.

1.12 Paratuberkuloosi

Peruste: Kansallinen päätös taudin esiintyvyyden seuraamiseksi.

Kuvaus:

Patologisanatomiset näytteet:

- Oireistoltaan tai avauksessa todettujen muutosten perusteella sopivista tapauksista.
- Kliiniset näytteet:
- Uloste- ja seerumi- tai yksilömaitonäyte oireistoltaan sopivista (pitkäkestoinen ripuli ja laihtuminen yli 2 v ikäisellä naudalla) tapauksista.

1.13 Lintuinfluenssa (AI)

Peruste: Kansallinen päätös eläintautilain (76/2021) 23 §:n nojalla. Komission delegoitu asetus (EU) 2020/689.

Kuvaus:

- Lintuinfluenssa tutkitaan naudoista, jos eläinten oireiden perusteella on syytä epäillä lintuinfluenssaa ja pitopaikka sijaitsee alueella, jossa on todettu tai epäillään esiintyvän lintujen HPAI-tapauksia ja epidemiologisen tilanteen perusteella nautojen tutkiminen on perusteltua.
- Näytteeksi otetaan maitonäytteet jokaisesta utareneljänneksestä sekä tarvittaessa sivelynäytteet syvältä sieraimista.

1.14 Keinosiemennyssonniin terveysvalvontaohjelma

Keinosiemennyssonniin terveysvalvontaohjelman puitteissa nautoja valvotaan ja tutkitaan sekä ennen sperman keräysaseman karanteeniin toimittamista, karanteenin aikana, että sperman keräysasemalla. Tutkimuksia tehdään ketjun eri vaiheissa seuraavien tautien varalta: *Mycobacterium tuberculosis* complex -tartunta, bruselloosi (*B. abortus*, *B. melitensis* ja *B. suis*), EBL-tauti, IBR-tauti, BVD-tauti, salmonella, *Campylobacter foetus ssp. venerealis* – tartunta ja *Trichomonas foetus* – tartunta.

Keinosiemennyssonnien terveystalvonnasta säädetään maa- ja metsätaloustministeriön asetuksessa kotimaan kauppaa varten kerättäville nauta-, sika-, lammas-, vuohi- ja hevoseläinten sukusoluille ja alkioille eläintautien vastustamiseksi asetettavista vaatimuksista (329/2021, muut. 153/2024) ja komission delegoidussa asetuksessa 2020/686 liitteessä II sekä maa- ja metsätaloustministeriön zoonooseista annetussa asetuksessa (316/2021).

2. Pienet märehitjät

2.1 Scrapie

Peruste: TSE-asetus 999/2001/EY. MMM asetus (321/2021).

Kuvaus:

- Yli 18 kk ikäisistä pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista lampaista ja vuohista, raatojenkeräilyalueella näytteenotto tapahtuu luokan 1 käsittelylaitoksessa. Näytteenotosta vastaa käsittelylaitoksen valvova virkaeläinlääkäri.
- Raatokeräilyalueen ulkopuolelta otetaan näytteitä yli 18 kk:n ikäisistä pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista lampaista ja vuohista vain niiltä tiloilta, joissa on pysyvästi yli 50 uuhia tai kuttua (yksi näyte/tila). Näytteen lähettämistä vastaa eläintenpitäjä tai kunnaneläinlääkäri.
- Yli 18 kk:n ikäisistä teurastettaviksi lähetetyistä lampaista ja vuohista, joissa on merkkejä näivettymisestä tai neurologisista oireista tai jotka on hätäteurastettu. Näytteenotosta vastaa teurastamon tarkastuseläinlääkäri.

2.2 Bruselloosi

Peruste: Lampaiden ja vuohien bruselloosista (*B. abortus*, *B. melitensis*, *B. suis*) vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 liite IV osa I luku 4 jakso 2)) Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: kaikki tilat (tila- / asiakastunnus) joilla on vähintään 10 yli 12 kk ikäistä uuhia tai kuttua
 - o 25 % satunnaisotanta tiloista
- Kohdepopulaatio: lammas- ja vuohitilat (tilatunnus / asiakastunnus), joille on 1.1.2023 jälkeen siirretty maahantuotu (korvamerkki muu kuin FI-alkuinen) nauta, biisoni, lammas tai vuohi
- Lista seurannan tiloista lähetetään teurastamoille. Verinäytteet otetaan yli 1000 lammasta tai vuohtia vuodessa teurastavissa teurastamoissa (pienempiä teurastamoita käyttävät tilat

pääsääntöisesti rajautuvat otannasta pois, ellei teurastamo halua osallistua näytteiden keräämiseen vapaaehtoisesti). Pyydetään ottamaan vuoden aikana 15 verinäytettä/ tila.

- Näytteenotto: verinäytteitä kerätään teurastamolla tasaisesti ympäri vuoden.
- Kohdepopulaatio: MV-CAE terveysvalvontaohjelmaan kuuluvat tilat
 - o MV-CAE terveysvalvontaohjelman puitteissa kerätyt verinäytteet tutkitaan myös bruselloosin varalta

Näytteet vasta-ainetutkimuksiin ja patologisanatomiset näytteet:

- Näytteitä otetaan kliinisistä luomistapauksista, tuottajien ilmoitusten perusteella. Seuranta on ensisijaisesti serologista, tarvittaessa myös sikiö voidaan tutkia. Tuottajia kehoitetaan ilmoittamaan luomistapauksista aktiivisesti kunnaneläinlääkärille, joka ottaa tarvittaessa näytteet luoneista eläimistä.
- Luomisen syyn selvitykseen lähetetyt näytteet, nk. luomispaketin osana (keskenpoikimiset, lisääntyneet luomiset).

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyspässien ja -vuohien tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

2.3 Maedi-visna/CAE

Peruste: MMM asetus vapaaehtoisesta eläinten terveystarkastuksesta (319/2021)

Kuvaus:

Vapaaehtoinen terveystarkastus Maedi-Visnan ja CAE-taudin valvomiseksi. Terveystarkastukseen kuuluvien pitopaikkojen on huolehdittava, että kunnaneläinlääkäri käy pitopaikassa tekemässä tarkastuksen ja näytteenotot ohjelman vaatimusten mukaisesti 12–38 kk välein, riippuen pitopaikan terveystasosta.

- virkaeläinlääkäri ottaa verinäytteet terveystarkastukseen kuuluvan pitopaikan yli 12 kk:n ikäisistä lampaista ja vuohista Ruokaviraston ohjeen mukaisesti.

2.4 Schmallenberg-virus

Peruste: Kansallinen päätös taudin esiintyvyyden seuraamiseksi

Kuvaus:

- Patologisanatomiset näytteet, jotka otetaan oireistoltaan (keskenpoikimiset, lisääntyneet luomiset, sikiön epämuodostumat ja kehityshäiriöt, tiinehtymättömyys) sopivista kliinisistä tapauksista

2.5 Sinikielitauti (BT)

Peruste: Sinikielitaudista vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite V osa II luku 4 jakso 2)).

Kuvaus:

Mikäli lähialueiden sinikielitaudin epidemiologinen tilanne muuttuu, toteutetaan tehostettua seurantaä pikkumärehtijöistä erikseen määriteltävillä riskialueilla (verinäytteiden keräys teurastamolla).

2.6 EHEC/STEC

Peruste: Elintarvikelaki (297/2021), Eläintautilaki 76/2021,

Kuvaus:

- Lampaiden tai vuohien pitopaikoissa toteutettava näytteenotto, kun pitopaikan epäillään olevan yhteydessä ihmisten EHEC – tartuntoihin, ja lähde on tarve varmistaa.
 - o Jos pitopaikassa on elintarviketuotantoon käytettäviä eläimiä, elintarvikelain 297/2021 48 § nojalla kunnan vastuulla on selvittää asiaa ja päättää mahdollisista näytteenotoista.
 - o Jos pitopaikassa ammattimaisesti harjoitetaan eläinten näytteille asettamista tai eläimiin liittyvää harrastustoimintaa, eläintautilain 76/2021 38 § mukaan aluehallintovirasto voi toteuttaa tutkimuksen tautitilanteen selvittämiseksi, tällöin näytteet voi ottaa myös kunnaneläinlääkäri.

2.7 Keinosiemennyspässien ja -pukkien terveystalvontaohjelma

Keinosiemennyspässien terveystalvontaohjelman puitteissa lampaita ja vuohia valvotaan ja tutkitaan sekä ennen sperman keräysaseman karanteeniin toimittamista, karanteenin aikana, että sperman keräysasemalla. Tutkimuksia tehdään ketjun eri vaiheissa seuraavien tautien varalta: bruselloosi (*B. melitensis*, *B. abortus* ja *B. suis*), tarttuva lisäkiivistulehdus (*B. ovis*) ja Borderin tauti.

Kotimaan kauppaan kerätty sperma tulee tutkia *B. ovis*-, *B. melitensis*- ja Borderin taudin - tartunnan varalta kielteisillä tuloksilla.

Keinosiemennyspässien ja -vuohien terveystalvonnasta säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kotimaan kauppaa varten kerättäville nauta-, sika-, lammis-, vuohi- ja hevoseläinten sukusoluille ja alkioille eläintautien vastustamiseksi asetettavista vaatimuksista (329/2021, muut. 153/2024) ja komission delegoidussa asetuksessa 2020/686 liitteessä II.

3. Siat

3.1 Aujeszkyyn tauti (AD)

Peruste: Aujeszkyyn taudista vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen (EU 2020/689 (liite IV osa V luku 2 jakso 2)).

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: pitopaikat, jotka lähettävät emakoita teuraaksi suurimpiin emakoita teurastaviin teurastamoihin.
 - o Otantana yhteensä noin 700 emakkoa, enintään 8 emakkoa / pitopaikka. Kunkin teurastamon vuoden näytemäärä suhteutetaan sen edellisen vuoden teurastusmäärään.
 - o Näytteenotto: verinäytteet, jotka kerätään teurastamoilla tasaisesti vuoden aikana
- Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset villisiat (ks. ASF, kohta 10.4. ja luonnonvaraisten eläinten tautiseuranta, kohta 11.2)
 - o Tutkitaan kuolleena löydetty, sairaana lopetetut tai kolarissa kuolleet villisiat.
 - o Tutkitaan metsästetyt villisiat, joista lähetetään elin- ja verinäytteitä, viruksen ja vasta-aineiden varalta.
- o Lisäksi tutkitaan:
 - Keinosiemennyskarjujen tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

3.2 Sikojen tarttuva gastroenteriitti (TGE-tauti)

Peruste: Kansallinen päätös tautivapauden osoittamiseksi.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: pitopaikat, jotka lähettävät emakoita teuraaksi suurimpiin emakoita teurastaviin teurastamoihin.
 - o Otantana yhteensä noin 700 emakkoa, enintään 8 emakkoa / pitopaikka. Kunkin teurastamon vuoden näytemäärä suhteutetaan sen edellisen vuoden teurastusmäärään.
 - o Näytteenotto: verinäytteet, jotka kerätään teurastamoilla tasaisesti vuoden aikana
- Kohdepopulaatio: terveydenhuollon erityistasolle kuuluvat pitopaikat
 - o Kaikista erityistason pitopaikoista lähetetään vuoden aikana näytteitä (15 /pitopaikka) elinkeinon vaatimuksen mukaisesti
 - o Näytteenotto: verinäytteet otetaan joko teurastamoilla tai pitopaikoissa

3.3 PRRS-tauti

Peruste: Kansallinen päätös tautivapauden osoittamiseksi

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: pitopaikat, jotka lähettävät emakoita teuraaksi suurimpiin emakoita teurastaviin teurastamoihin.
 - o Otantana yhteensä noin 700 emakkoa, enintään 8 emakkoa / pitopaikka. Kunkin teurastamon vuoden näytemäärä suhteutetaan sen edellisen vuoden teurastusmäärään.
 - o Näytteenotto: verinäytteet, jotka kerätään teurastamoilla tasaisesti vuoden aikana
- Kohdepopulaatio: terveydenhuollon erityistasolle kuuluvat pitopaikat
 - o Kaikista erityistason pitopaikoista lähetetään vuoden aikana näytteitä (15 /pitopaikka) elinkeinon vaatimuksen mukaisesti
 - o Näytteenotto: verinäytteet otetaan joko teurastamoilla tai pitopaikoissa

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyskarjujen tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

3.4 Klassinen sikarutto (CSF)

Peruste: Kansallinen päätös tautivapauden osoittamiseksi. WOAH tautivapaus vuodesta 2015.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: pitopaikat, jotka lähettävät emakoita teuraaksi suurimpiin emakoita teurastaviin teurastamoihin.
 - o Otantana yhteensä noin 700 emakkoa, enintään 8 emakkoa / pitopaikka. Kunkin teurastamon vuoden näytemäärä suhteutetaan sen edellisen vuoden teurastusmäärään.
 - o Näytteenotto: verinäytteet, jotka kerätään teurastamoilla tasaisesti vuoden aikana
- Kohdepopulaatio: keinosiemennyskarjut
 - o Tutkitaan näytteet, jotka on otettu keinosiemennyskarjuista komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti tehtäviä tutkimuksia varten.
- Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset villisiat (ks. ASF, kohta 10.4. ja luonnonvaraisten eläinten tautiseuranta, kohta 11.2)
 - o Tutkitaan kuolleena löydetty, sairaana lopetetut tai kolarissa kuolleet villisiat viruksen varalta
 - o Seuraavan kerran tutkitaan metsästetyt villisiat, joista lähetetään elinnäytteitä, viruksen varalta vuonna 2027

3.5 Afrikkalainen sikarutto (ASF)

Peruste: Komission osarahoitteinen seurantaohjelma. Kansallinen päätös taudin varhaiseksi havaitsemiseksi.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset villisiat (ks. ASF, kohta 10.4 ja luonnonvaraisten eläinten tautiseuranta, kohta 11.2)
 - o Tutkitaan kuolleena löydetty, sairaana lopetetut tai kolarissa kuolleet villisiat sekä metsästetyt villisiat, joista lähetetään elin- ja verinäytteitä, viruksen varalta.

3.6 Bruselloosi

Peruste: Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: terveydenhuollon erityistasolle kuuluvat pitopaikat
 - o Kaikista erityistason pitopaikoista lähetetään vuoden aikana näytteitä (15 /pitopaikka) elinkeinon vaatimuksen mukaisesti
 - o Näytteenotto: verinäytteet otetaan joko teurastamoilla tai pitopaikoissa

Lisäksi tutkitaan:

- Keinosiemennyskarjujen tutkimukset komission delegoidun asetuksen 2020/686 mukaisesti

3.7 Salmonella

Peruste: MMM asetus zoonooseista (316/2021). Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

Näytteet:

- Sikojen imusolmukenäytteenotto teurastamoilla. Näytteenotosta vastaa toimija, ja sitä valvoo teurastamon tarkastuseläinlääkäri.
 - o yhteensä yli 1000 eläinyksikköä sikaa ja nautaa vuodessa teurastavissa teurastamoissa näytteet otetaan Ruokaviraston laatiman näytteenottosuunnitelman mukaisesti
 - o tätä vähemmän teurastavissa teurastamoissa otetaan kaksi imusolmukenäytettä vuodessa.
- Uudistuseläimiä luovuttavan pitopaikan (pois lukien mini- ja mikrosikojen sekä tarhattujen villisikojen pitopaikat) on toteutettava ulostenäytteenotto pitopaikan eläimistä salmonellabakteerin tutkimiseksi vähintään kerran vuodessa.

- Sikojen pitopaikassa toteutettava näytteenotto, kun teurastamonäytteenotossa todetaan pitopaikan sian imusolmukkeessa salmonella.

Lisäksi tutkitaan:

- Sperman keräysaseman toimintaan liittyvästä karanteenitilasta otetut ulostenäytteet MMM asetuksen 316/2021 mukaisesti.

Kannat sisällytetään myös mikrobilääkeresistenssiseurantaan.

3.8 Porcine epidemic diarrhoea (PED)

Peruste: Kansallinen päätös tautivapauden osoittamiseksi

Kuvaus:

Patologisanatomisista näytteistä ja suolistotulehduksen aiheuttajan selvittämiseksi lähetetyistä ulostenäytteistä kuvattujen oireiden ja/tai todettujen muutosten perusteella ohjataan näytteitä seurantatutkimukseen. (Liite II.)

3.9 Keinosiemennyskarjujen terveysvalvontaohjelma

Keinosiemennyskarjujen terveysvalvontaohjelman puitteissa karjuja valvotaan ja tutkitaan sekä ennen sperman keräysaseman karanteeniin toimittamista, karanteenin aikana, että sperman keräysasemalla. Tutkimuksia tehdään ketjun eri vaiheissa seuraavien tautien varalta: Aujeszkyntauti, bruselloosi (*B. suis*, *B. abortus* ja *B. melitensis*), PRRS-tauti, ja salmonella.

Keinosiemennyskarjujen terveysvalvonnasta säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kotimaan kauppaa varten kerättäville nauta-, sika-, lammas-, vuohi- ja hevoseläinten sukusoluille ja alkioille eläintautien vastustamiseksi asetettavista vaatimuksista (329/2021, muut. 153/2024) ja komission delegoidussa asetuksessa 2020/686 liitteessä II sekä maa- ja metsätalousministeriön zoonooseista annetussa asetuksessa (316/2021).

3.10 MRSA- seuranta

Peruste: Kansallinen päätös.

Kuvaus: Sikalan MRSA-tilanne voidaan tutkia tarvittaessa, jos ihmisessä on todettu sikaperäinen MRSA-infektio ja selvityksissä on tullut esiin kontakti sikoihin. Ruokaviraston päättää näytteenotosta ja tarvittavasta näytemäärästä tapauskohtaisesti.

4. Siipikarja

4.1 Lintuinfluenssa (AI)

Peruste: Unionin seurantaohjelma. Komission delegoitu asetus (EU) 2020/689. Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

Riskiperusteinen seuranta HPAI-tartuntojen havaitsemiseksi siipikarjalajeissa, joissa ei tyypillisesti näy merkittäviä kliinisiä merkkejä (ankat, hanhet, sorsat), sekä LPAIV-tartuntojen havaitsemiseksi siipikarjan pitopaikoissa. Näytteet otetaan seuraavien siipikarjalajien pitopaikoista erillisen otantasuunnitelman mukaan:

- Kohdepopulaatio: emokanat (*Gallus gallus*), tuotantopolven munivat luomu- ja ulkokanat, luomubroilerit, emokalkkunat, ankat ja hanhet sekä tarhatut riistalinnut (fasaanit ja sorsat)
- Verinäytteet otetaan kerran vuodessa vähintään 10 linnusta siipikarjan pitopaikkaa kohti (ankkoja, hanhia ja sorsia lukuun ottamatta). Jos eläinsuojia on useampia, näytteitä otetaan vähintään 5 linnusta eläinsuojaa kohti.
- Ankoista, hanhista ja sorsista otetaan kerran vuodessa verinäytteet 20 linnusta sekä kloakan ja nielun sivelynäytteet 20 linnusta pitopaikkaa kohden
- Näytteet voidaan ottaa joko tilalla tai teurastamossa

Lisäksi tutkitaan:

- Näytteitä luonnonvaraisista linnuista, ks. kohta 10.7

4.2 Newcastlel tauti (ND)

Peruste: Suomelle on myönnetty Newcastlel tautiviruksen aiheuttamasta tartunnasta vapaa asema ilman rokotuksia komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) 2021/620.

Tautiseurannasta rokotuksista vapaan maan aseman säilyttämiseksi on säädetty komission delegoidussa asetuksessa (EU) 2020/689.

Kuvaus:

Kaikki siitossiipikarjan pitopaikat tutkitaan NDV:n aiheuttamaan tartuntaan kohdistuvien vasta-aineiden varalta.

- Kohdepopulaatio: kaikkien siipikarjalajien (munivat kanat, broilerit, kalkkunat, fasaanit, ankat, hanhet, sorsat) isovanhempais- ja vanhempaispolven pitopaikat (emokanalat)
- Verinäytteet otetaan 60 linnusta pitopaikkaa kohti kerran vuodessa
- Näytteet voidaan ottaa joko tilalla tai teurastamolla

4.3 Salmonellavalvontaohjelma

Peruste: MMM asetus 316/2021, Zoonosidirektiivi 2003/99/EY, Zoonosiasetus 2160/2003/EY.

Kuvaus:

- Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 316/2021 mukainen näytteenotto munintakanojen, broilereiden ja kalkkunoiden isovanhempaispolven, vanhempaispolven ja tuotantopolven pitopaikoissa sekä hautomoissa
- Pääosan näytteistä ottaa toimija, kaikissa pitopaikoissa säännöllisesti myös viranomaisnäytteenotto kunnaneläinlääkärin tarkastuskäynnin yhteydessä
- Kaikki kannat sisällytetään myös mikrobilääkeresistenssiseurantaan

4.4 Taudinseuranta sisämarkkinakauppaan hyväksytyissä siipikarjan pitopaikoissa

Peruste: Komission delegoitu asetus (EU) 2019/2035, Komission delegoitu asetus (EU) 2020/688

Kuvaus:

- Taudinseuranta delegoidun asetuksen (EU) 2019/2035 8 artiklan mukaisesti hyväksytyissä siipikarjan pitopaikoissa, joista siipikarjaa tai siitosmunia siirretään toiseen jäsenvaltioon
- Taudinseurantaohjelma delegoidun asetuksen (EU) 2019/2035 liitteen II mukaan, mukautettu näytemäärä *Mycoplasma gallisepticum* -tutkimuksissa
- Taudinseurantaohjelma kattaa seuraavat taudinaiheuttajat: *Salmonella* Pullorum, *Salmonella* Gallinarum, *Salmonella arizonae* (kalkkuna), *Mycoplasma gallisepticum* (kana, kalkkuna), *Mycoplasma meleagridis* (kalkkuna)
- Näytteet otetaan jokaisesta pitopaikassa olevasta parvesta
- *Salmonella* Pullorum, *Salmonella* Gallinarum ja *Salmonella arizonae*: näytteenotto 60 linnusta parvea kohti siitossiipikarjalla muninnan alkaessa ja tuotantossiipikarjalla vähintään kerran vuodessa tuotannon aikana sekä hautomoissa vähintään 6 viikon välein.
 - o Tuotantossiipikarjalla tarkoitetaan tässä vähintään 72 tunnin ikäistä siipikarjaa, jota kasvatetaan lihan, kulutukseen tarkoitettujen munien tai muiden tuotteiden tuottamiseksi
 - o Verinäytteet ja tapauksen mukaan kudospäytteet, ympäristönäytteet ja/tai pyyhkäisyinäytteet yhteissuolesta
 - o Hautomoissa näytteet untuvista ja mekoniumista sekä tapauskohtaisesti näytteet huonolaatuisista ja/tai kuolleista poikasista
- *Mycoplasma gallisepticum*: näytteenotto 20 linnusta parvea kohti
 - o siitossiipikarja: 1. näyte kanoilla 16 viikon iässä ja kalkkunoilla 20 viikon iässä, 2. näyte muninnan alkaessa, seuraavat näytteet 90 päivän välein

- tuotantosiipikarja: tuotannon aikana 90 päivän välein
- Verinäytteet ja tapauksen mukaan kudospätytteet, siemenneste, pyyhkäisynäytteet henkitorvesta, nenänieluaukoista tai yhteissuolesta
- *Mycoplasma meleagridis*: näytteenotto 20 linnusta parvea kohti
 - siitossiipikarja: 1. näyte 20 viikon iässä, 2. näyte muninnan alkaessa, seuraavat näytteet 90 päivän välein
 - tuotantosiipikarja: tuotannon aikana 90 päivän välein
 - Verinäytteet ja tapauksen mukaan kudospätytteet, siemenneste, pyyhkäisynäytteet henkitorvesta, nenänieluaukoista tai yhteissuolesta

4.5 Siipikarjan terveydenseurantapaketti

Peruste: Kansallinen päätös taudin esiintyvyyden sekä rokotevasteiden seuraamiseksi

Kuvaus:

Ruokavirasto on antanut suosituksen ohjelman toteutuksesta, mutta asiakas voi itse määrittellä mitä tauteja pakettiin kuuluvista taudeista tutkitaan ja ajankohdan, milloin haluaa tutkituttaa lintujaan.

Yhteen siipikarjan terveydenseurantapakettiin kuuluu tutkittavasta parvesta 20 linnun verinäytteet, joista tutkitaan 1–3 vapaavalintaisen pakettiin kuuluvan taudin vasta-aineet.

- Kanojen tautitilannetta seurataan seuraavien tautien varalta: tarttuva keuhkoputkentulehdus (IB), tarttuva henkitorventulehdus (ILT), siipikarjan pneumovirus (APV), mykoplasmatartunnat (*Mycoplasma gallisepticum* ja *Mycoplasma synoviae*). Lisäksi tutkitaan Gumboro-taudin (IBD), tarttuvan aivo- ja selkäydintulehduksen (AE) ja sinisiipitaudin (CAV) rokotusvasta-aineita, rokotusten onnistumisen seuranta varten.
- Kalkkunoiden tautitilannetta seurataan seuraavien tautien varalta: paramykso 3-virustartunta (PMV-3), siipikarjan pneumovirus (APV) ja mykoplasmatartunnat (*Mycoplasma gallisepticum* -, *Mycoplasma meleagridis* - ja *Mycoplasma synoviae*).

4.6 ESBL-seuranta

Peruste: Kansallinen päätös

Kuvaus:

Kaikki maahantuotavat vanhempaispolven untuvikkoparvet, sekä tuotantopolven untuvikkoerät aina emopolven vaihtuessa, tutkitaan ESBL/AmpC-*E. coli* -bakteerien varalta.

5. Kalat ja ravut

5.1 Riskiperusteinen kalojen virustautiseuranta (VHS, IHN, ISA, KHV, SAV, IPN, SVC)

Peruste: Eläinterveysäännöstö 2016/429, 26, 27 ja 226 artiklat. VHS, IHN, ISA ja KHV ovat komission täytäntöönpanoasetuksessa 2018/1882 luetteloituja tauteja, joita on seurattava unionissa. Suomelle on myönnetty vapaa asema VHS, IHN ja ISA virustaudeille komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) 2021/620.

Sellaisten tautien osalta, joille on hyväksytty kansallisia toimenpiteitä, Suomen sisävesialueelle on myönnetty vapaa asema SAV ja IPN virustaudeille ja koko maalle vapaa asema SVC-taudille komission täytäntöönpanopäätöksellä 2021/260. Tautiseurannasta aseman säilyttämiseksi on säädetty komission delegoidussa asetuksessa (EU) 2020/689. Näiden virustautien seuranta on yhdistetty riskiperusteiseen virustautien seurantaohjelmaan.

Kuvaus:

Kalojen riskiperusteista virustautiseurantaa tehdään kaikissa Ruokaviraston hyväksynnän saaneissa pitopaikoissa säännöllisin tarkastuksin ja näytteenotoin. Ruokavirasto ohjeistaa riskiperusteisen seurannan minimitasoin vuosittain ohjekirjeessä valtioneläinlääkäreille. Paikalliset riskitekijät huomioidaan aluehallintovirastoissa ja riskiluokitusta.

- VHS/IHN näytteenotto tehdään sisävesialueella lohikaloihin kuuluvia emokaloja pitävissä pitopaikoissa kerran vuodessa ja lohikalojen poikasia kasvattavissa pitopaikoista joka toinen vuosi. Merialueen ja merikalojen nousualueen pitopaikoista otetaan näytteet joka toinen vuosi tai, jos pitopaikka kuuluu matalan riskin pitopaikkoihin, joka kolmas vuosi. Lisäksi tutkitaan vuosittain ne sisävesialueen pitopaikat, joista on vesiyhteys Venäjälle ja pitopaikat, joihin on edellisen näytteenoton jälkeen tuotu sukusoluja tai kaloja ulkomailta.
- IPN tutkitaan VHS/IHN-seurantaan otetuista sisävesialueen näytteistä sekä sellaisista merialueen tai merikalojen nousualueen pitopaikoista, joihin on edellisen näytteenoton jälkeen tuotu sukusoluja tai kaloja ulkomailta.
- SAV tutkitaan vuosittain sisävesialueen pitopaikoista, joista on vesiyhteys Venäjälle sekä pitopaikoista, joihin on edellisen näytteenoton jälkeen tuotu sukusoluja tai kaloja ulkomailta. Lisäksi pidetään SAV mukana merialueen ja merikalojen nousualueen pitopaikkojen passiivisessa seurannassa.
- ISA tutkitaan pitopaikoista, joihin on edellisen näytteenoton jälkeen tuotu sukusoluja tai kaloja ulkomailta.
- Näytteeksi otetaan pääsääntöisesti 30 kalaa lajista, joka on kyseiselle taudinaiheuttajalle altis. Näytteeseen valitaan vastikään kuolleita, oireellisia tai poikkeavasti käyttäytyviä kaloja. Emokalalaitoksella osa näytteestä olisi hyvä ottaa ovariaalinesteenä tai eliminä emokalastoista. Näyte täydennetään terveillä kaloilla siten että näyte edustaa koko pitopaikkaa. Näytteeksi lähetetään kokonaisia kaloja, elimiä, ovariaalinestettä tai maitia. SAV tai ISA-näytteeksi eivät kelpaa ovariaalineste tai maiti. VHS, IHN, IPN ja SAV voidaan tutkia samasta näytteestä. ISA-tutkimusta varten tarvitaan erillinen näyte.

- Hyväksynnän saaneet karppikalojen pitopaikat tarkastetaan seurantasuunnitelman mukaisesti. SVC ja KHV näytteitä otetaan, jos on syytä epäillä näitä tauteja. Karppikaloja on Suomessa viljelyssä hyvin vähän.
- Ks. myös kohta 10.10. luonnonvaraiset kalat.

5.2 Kalojen bakteeriperäisen munuaistaudin vapaaehtoinen terveystarkastus (BKD)

Peruste: Eläintautilaki 76/2021 12 ja 13§, MMM asetus (319/2021).

Kuvaus:

Vapaaehtoiseen terveystarkastukseen liittyneet pitopaikat tarkastetaan vuosittain ja niiltä otetaan näytteet BKD-taudin tutkimiseksi. Luonnonravintolammikoista ja hautomoista ei oteta näytteitä.

- BKD-terveystarkastukseen kuuluvista pitopaikoista (pl. luonnonravintolammikot ja hautomot) otetaan vuosittain näytteeksi pääsääntöisesti 60 lohikalaa. Näytteen tulee edustaa koko pitopaikkaa. Näytemäärää voidaan riskiin perustuen kasvattaa. Näytteeksi otetaan ovariaalinestettä tai munuaiskudosta. Ks. myös kohta 10.10. luonnonvaraiset kalat.

5.3 *Gyrodactylus salaris* -loisen esiintymisen seuranta

Peruste: Eläinterveyslainsäädännöstö 2016/429, 226 artikla. Komission täytäntöönpanopäätöksellä 2021/260 kansallisia toimenpiteitä koskien on Tenon ja Näämönjoen vesistöalueille myönnetty vapaa asema ja Uutuanjoen, Tuulomajoen ja Paatsjoen vesistöalueille puskurivyöhykkeen asema.

Kuvaus:

G. salaris -näytteitä tutkitaan loisen varalta vuosittain puskurialueella sijaitsevasta laitoksesta.

- *G. salaris* näytteeksi otetaan vuosittain 60-120 kalaa puskurialueella sijaitsevasta pitopaikasta. Näytelaji valitaan laitoksen kalaston perusteella. Ks. myös kohta 10.10. luonnonvaraiset kalat.

5.4 Äyriäisten valkopilkkutaudin riskiperusteinen valvonta rapulaitoksilla

Peruste: Eläinterveyslainsäädännöstö 2016/429, 26 ja 27 artiklat. Äyriäisten valkopilkkutauti on komission täytäntöönpanoasetuksessa 2018/1882 luetteloitu tauti, jota on seurattava unionissa.

Kuvaus:

Hyväksynnän saaneet rapujen pitopaikat tarkastetaan seurantasuunnitelman mukaisesti. Näytteitä otetaan, jos on syytä epäillä vastustettavaa raputautia. Rapulaitoksia on hyvin vähän.

5.5 Kalaterveyspalvelu

Peruste: Kansallinen päätös

Kuvaus:

Kalojen tautitilannetta seurataan lakisääteisten seurantaohjelmien lisäksi tutkimalla kalanviljelylaitoksilla esiintyviä tautitapauksia ja luonnonvaraisia kaloja, joita tai joiden sukusoluja otetaan laitokselle viljelyyn. Kattavan näytteiden saannin varmistamiseksi Ruokavirasto tarjoaa terveydenhuoltopalvelua, johon kalanviljelylaitokset voivat sitoutua maksamalla vuosittaisen maksun. Vuosimaksu kattaa kaikki tautitapausten selvitykset, sekä vapaaehtoisen, vuosittaisen bakteriologisen tutkimuksen. Kalaterveyspalveluun kuuluminen edellyttää laitoksilta tiettyjen bioturvallisuussäätöjen noudattamista. Kalaterveyspalvelu kattaa noin 80 % poikasia tuottavista kalanviljelylaitoksista.

6. Hevoset

6.1 Hevosien tarttuva kohtutulehdus (CEM)

Peruste: Maa- ja metsätalousministeriön asetus kotimaan kauppaa varten kerättäville nauta-, sika-, lammas-, vuohi- ja hevoseläinten sukusoluille ja alkioille eläintautien vastustamiseksi asetettavista vaatimuksista (329/2021, muut. 153/2024). Komission delegoitu asetus (EU) 2020/686, liite II.

Kuvaus

- Hevoseläinten sperman keräysasemalla siitoskäytössä olevat tai siellä siitoskäytössä käyvät orit tutkitaan Taylorella equigenitalis -bakteerin varalta, tutkimustuloksen tulee olla kielteinen.

6.2 Näivetystauti

Peruste: Komission delegoitu asetus (EU) 2020/686, liite II.

Kuvaus:

- Sisämarkkinakauppaan hyväksytyllä hevoseläinten sperman keräysasemalla siitoskäytössä olevien, tai siellä siitoskäytössä käyvien orien tulee olla tutkittu näivetystaudin varalta kielteis tuloksin.

6.3 Virusarteriitti

Peruste: Maa- ja metsätalousministeriön asetus kotimaan kauppaa varten kerättäville nauta-, sika-, lammas-, vuohi- ja hevoseläinten sukusoluille ja alkioille eläintautien vastustamiseksi asetettavista vaatimuksista (329/2021, muut. 153/2024). Komission delegoitu asetus (EU) 2020/686, liite II.

Kuvaus:

- Sisämarkkinakauppaan hyväksytyllä hevoseläinten sperman keräysasemalla siitoskäytössä olevien tai siellä siitoskäytössä käyvien orien on oltava tutkittu virusarteriitin varalta kielteisin tuloksin
- Oriasemalla kotimaan kauppaa varten kerätyn sperman on oltava oriista, joka on tutkittu ennen siitoskauden alkua virusarteriitin varalta.

7. Porot

7.1 Hirvieläinten näivetyystauti (CWD)

Peruste: Asetusten (EY) N:o 999/2001 (MMM) 690/2017 mukaista CWD-seurantaohjelmaa toteutettiin vuosina 2018–2020 EU-maissa, joissa on luonnonvarainen hirvi- tai poropopulaatio. Vuonna 2026 tutkitaan edelleen itsestään kuolleet, sairaat tai nääntyneet, yli vuoden ikäiset hirvieläimet.

Kuvaus:

Sairaiden tai nääntyneiden, yli 1 v ikäisten porojen pää lähetetään Ruokavirastoon tutkittavaksi CWD:n varalta.

- Näytteeksi sopivat yli 12 kk ikäiset, itsestään kuolleet, sairaat tai nääntyneet hirvieläimet.

7.2 Suu- ja sorkkatauti

Peruste: Kansallinen päätös taudin varhaisen havaitsemisen tehostamiseksi.

Kuvaus:

- Patologisanatomiset näytteet, jotka otetaan oireistoltaan tai avauksessa todettujen muutosten perusteella sopivista tapauksista (rakkula, raape tms. näyte muutoksista).

8. Mehiläiset

Peruste: Eläinterveyssäännöstö 2016/429, 26 ja 27 artiklat. Varroosis, pieni pesäkuoriainen, esikotelomätä ja *Tropilaelaps*-punkki ovat komission täytäntöönpanoasetuksessa 2018/1882 luetteloituja mehiläisten tauteja, jota on seurattava unionissa. Ahvenanmaalle on myönnetty vapaa asema varroosisista komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) 2021/620. Tästä on poikkeuksena Brändön kunnan alue, josta löydettiin *Varroa destructor* -punkkeja (varroosis) vuonna 2021 ja jonne on Ruokaviraston päätöksellä dnro: 4965/04.01.02.00.02/2021 perustettu rajoitusvyöhyke. Tautiseurannasta vapaan aseman säilyttämiseksi on säädetty komission delegoidussa asetuksessa (EU) 2020/689.

Kuvaus:

Suomen mehiläistarhoilla toteutetaan passiivista seuranta luetteloitujen mehiläistautien varalta.

Ahvenanmaan mehiläistarhoja tarkastetaan ja tutkitaan vuosittain *Varroa*-punkin varalta riskiperusteisesti. Ahvenanmaalla, Brändön kunnassa toteutetaan *Varroa*-punkin hävittämishjelmaa.

- Ahvenanmaalta tutkitaan riskiperusteisesti aikuisia mehiläisiä *Varroa*-punkin varalta vapaan aseman ylläpitämiseksi. Näytteet otetaan mm. kaikilta 5 km säteellä suurimmista satamista tai lentokentästä olevista tarhoista sekä 10 %:sta Ahvenanmaan muista tarhoista. Näytteeksi otetaan aikuisia mehiläisiä.
- Brändön alueella toteutetaan *Varroa* -punkin hävittämishjelmaa ja sentinellipesien mehiläiset tutkitaan tartunnan varalta.
- Esikotelomätä tutkitaan hunaja- tai sikiökennonäytteestä tai aikuisista mehiläisistä tarhaajien lähettämistä omavalvontanäytteistä, epäiltäessä esikotelomätää tai saneerauksen onnistumisen varmistamiseksi.
- Pieni pesäkuoriainen tai *Tropilaelaps*-punkit tutkitaan jos tartuntaa epäillään.

9. Turkiseläimet

9.1 Transmissible mink encephalopathy (TME)

Peruste: TSE-asetus 999/2001/EY, sivutuoteasetus 1069/2009 ja sivutuoteasetuksen toimeenpanoasetus 142/2011

Suomessa sallitaan lajinsisäinen kierrätys turkistarhoilla kettujen ja supikoirien ruokinnassa. Lajinsisäistä kierrätystä voidaan suorittaa vain sellaisilla tarhoilla, joilla on käytössään TSE-seurantajärjestelmä, johon sisältyy säännöllisiä laboratoriotutkimuksia TME-taudin varalta. Minkinruhoja voidaan käyttää kettujen ja supikoirien ruokinnassa.

Kuvaus:

Kohdepopulaatio: ketut, supikoirat ja minkit, joita pidetään turkistarhausta varten
Näytteet:

- Itsestään kuolleista tai lopetetuista eläimistä, joilla on keskushermosto-oireita
- Itsestään kuolleista tai lopetetuista yli 12 kk ikäisistä minkeistä, ketuista ja supikoirista, kuitenkin niin, että tavoitteena on saada näytteitä mahdollisimman vanhoista eläimistä.
- Tavoitteena on saada maanlaajuisesti minkeistä 50 näytettä, ketuista 30 näytettä ja supikoirista 10 näytettä vuodessa.
- Näytteenotto (muiden kuin oireisten/itsestään kuolleiden osalta) painottuu supikoira-/kettutarhoille, joilla harjoitetaan lajinsisäistä käyttöä.
 - o Vuosittain näytteenotto eri tiloilta.

9.2 SARS-CoV-2

Peruste: Kansallinen päätös eläintautilain (76/2021) 23 §:n nojalla, perustuu Euroopan tautienehkäisy- ja -valvontakeskuksen (ECDC) ja Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen (EFSA) 27.2.2023 julkaisemaan suositukseen <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7822>

Kuvaus:

Kohdepopulaatio: minkki-, supikoira- ja soopelitarhat

- SARS-CoV-2 tutkitaan niistä Ruokavirastoon lähetetyistä tarhatuista minkeistä, soopeleista ja supikoirista, joilla on oireita tai avauskuvan perusteella syytä epäillä SARS-CoV-2-tartuntaa.
- Kaikki turkiseläinlajit (minkki, supikoira, soopeli, kettu): Lintuinfluenssaepäilyn yhteydessä voidaan ottaa näytteitä myös SARS-CoV-2 varalta tai jo otetuista lintuinfluenssaepäilynäytteistä voidaan tutkia myös SARS-CoV-2, jos sitä oireiden tai avauskuvan perusteella on syytä epäillä.
- Näytteeksi otetaan sivelynäyte nenänielusta.

9.3 Lintuinfluenssa (AI)

Peruste: Kansallinen päätös eläintautilain (76/2021) 23 §:n nojalla, komission delegoitu asetukset (EU) 2020/689

Kuvaus:

Kohdepopulaatio: minkki-, supikoira-, soopeli- ja kettutarhat.

- Lintuinfluenssa tutkitaan kaikista Ruokavirastoon lähetetyistä tarhatuista turkiseläimistä.
- SARS-CoV-2-epäilyn yhteydessä voidaan ottaa näytteitä myös lintuinfluenssan varalta tai jo otetuista SARS-CoV-2-epäilynäytteistä voidaan tutkia myös lintuinfluenssa, jos sitä oireiden tai avauskuvan perusteella on syytä epäillä.
- Näytteeksi otetaan sivelynäyte nenänielusta ja/tai kudoksenäyte keuhkoista/aivoista PCR-tutkimuksia varten ja/tai vasta-ainetutkimuksia varten.
- Jos luonnonvaraisten lintujen lintuinfluenssatilanne Suomessa selvästi pahenee, saatetaan turkistarhoilla tehdä edellä kuvatun lisäksi myös aktiivista seuranta- ja näytteenottoa. Tällöin näytteenotto voidaan kohdentaa tietyille alueille ja tietyille turkistarhoille. Ruokavirasto päättää näytetyypin, -määrän sekä näytteenottotiheyden.

10. Luonnonvaraiset eläimet

10.1 Rabies

Peruste: Komission osarahoitteinen seurantaohjelma, syöttirokotusten onnistumisen seuranta. Komission delegoitu asetus (EU) 2020/689. Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset ketut ja supikoirat
 - o näytteitä otetaan Ruokavirastoon lähetetyistä rabiessyöttirokotusalueen riistanhoitoyhdistysten alueelta metsästetyistä sekä kuolleena löydetyistä ketuista ja supikoirista
- Tavoitteena on kerätä syöttirokotusalueelta 360 pienpetonäytettä (4 pienpetoa/100 km²), joista tutkitaan raivotaudin vasta-aineet verinäytteistä ja tehdään virusosoitus aivoista.
- Rokotusalueen ulkopuolelta tutkitaan pääasiassa vain rabiesepäilyt (luonnonvaraiset eläimet ja kotieläimet) viruksen varalta, mutta niistä ei tutkita vasta-aineita.

10.2 SARS-CoV-2

Peruste: Kansallinen päätös eläintautilain (76/2021) 23 §:n nojalla, perustuu Euroopan tautienehkäisy- ja -valvontakeskuksen (ECDC) ja Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen (EFSA) 27.2.2023 julkaisemaan suositukseen <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7822>

Kuvaus:

Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset nääteläimet (saukko, mäyrä, ahma, näätä, kärppä, vesikko, lumikko, hilleri ja minkki) ja supikoirat sekä valkohäntäkauriit

Tavoite: seurata luonnonvaraisten eläinten koronatilannetta

Näytteet:

- Tutkitaan Ruokavirastoon lähetetyt kuolleena löydetyt nääteläimet ja supikoirat, joiden epäillään saaneen SARS-CoV-2-tartunnan, sekä lopetetut nääteläimet ja supikoirat, joilla on havaittu SARS-CoV-2:een liittyviä kliinisiä oireita.
- Tutkitaan kaikki CWD-seurantaan lähetetyt valkohäntäkauriit

10.3 Myyräekinokokki

Peruste: Seuranta tartunnasta vapaan maan aseman säilyttämiseksi, komission delegoitu asetus (EU) 2018/772. Suomen asema on hyväksytty komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) 2018/878. 21.4.2026 alkaen seuranta komission delegoidun asetuksen (EU) 2020/689 mukaisesti. Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset ketut ja supikoirat
- Näytteeksi myyräekinokokkitutkimuksiin otetaan suolisto rabiesohjelman puitteissa saaduista ketuista ja supikoirista
- Lisäksi muualta Suomesta näytteenotto metsästetyistä ja kuolleena löydetyistä ketuista ja supikoirista myyräekinokokkiseurantaa varten. Tavoitteena on saada yhteensä noin 500 näytettä
 - o 250 näytettä itärajan rabiessyöttirokotusalueelta
 - o 250 näytettä muualta maasta

Lisäksi Luonnonvarakeskus LUKE tutkii myyriä vuosittain noin 1000–3000 kpl myös myyräekinokokkirakkuloiden varalta.

10.4 Afrikkalainen sikarutto (ASF)

Peruste: Komission osarahoitteinen seurantaohjelma. Kansallinen päätös taudin varhaiseksi havaitsemiseksi.

Kuvaus:

Näytteet:

- Elin- ja verinäytteitä kuolleina löydetyistä ja metsästetyistä luonnonvaraisista villisioista n. 1000 näytettä; samoja näytteitä tutkitaan seurantatutkimuksina vuorovuosin klassisen sikaruton ja Aujeszkyntaudin varalta ja erikseen sovittavina vuosina bruselloosin varalta. Vuonna 2025 näytteet tutkittiin CSF:n varalta ja vuonna 2026 tutkitaan AD:n varalta.

10.5 Trikinellat (*Trichinella* spp.)

Peruste: Zoonosidirektiivin (2003/99/EY) mukainen velvollisuus seurata trikinellatartuntoja ja epidemiologisia suuntauksia eläimissä. Tunnustettujen valvottujen pito-olosuhteiden sikatilojen luonnonvaraisista eläimistä aiheutuvan trikinellariskin arviointi, jonka perusteella arvioidaan tarvetta tutkia siat trikinoosin varalta teurastuksen yhteydessä (Komission asetus 216/2014 10 art.).

Kuvaus:

- Näytteitä saadaan sekä riistaeläimistä, jotka tutkitaan niiden elintarvikekelpoisuuden arvioimiseksi, että muista luonnonvaraisista eläimistä. Näyte-eläimet ovat kohdennetun (aktiivisen) ja yleisen (passiivisen) seurannan kautta saatuja eläimiä.
- Näytteeksi otetaan lihasta lihaa syövästä nisäkkäistä ja linnuista
- Näytteitä pyritään saamaan eri puolilta maata. Samalta paikkakunnalta saaduista supikoirista ja ketuista tutkitaan vähintään yksi eläin näyte-erää kohti.
- Lajimääritys positiivisista näytteistä tehdään multiplex-PCR-menetelmällä (lihantarkastusnäytteet)

10.6 Hirvieläinten näivetystauti (CWD, Chronic Wasting Disease)

Peruste: Asetusten (EY) N:o 999/2001 (MMM) 690/2017 mukaista CWD-seurantaohjelmaa toteutettiin vuosina 2018–2020 EU-maissa, joissa on luonnonvarainen hirvipopulaatio tai poroja. Seuranta jatketaan sairaiden, nääntyneiden tai itsestään kuolleiden hirvieläinten osalta kansallisella päätöksellä.

Kuvaus:

Sairaana kaadetut, nääntyneet tai itsestään kuolleet, yli 1 v ikäiset hirvieläimet tutkitaan CWD:n varalta.

- Näytteeksi sopivat yli 12 kk ikäiset, itsestään kuolleet, sairaat tai nääntyneet hirvieläimet. Näytteeksi lähetetään eläimen pää.

10.7 Lintuinfluenssa (AI)

Peruste: Komission delegoitu asetus (EU) 2020/689. Zoonoosidirektiivi 2004/99/EY.

Kuvaus:

Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset linnut, erityisesti vesi- ja petolinnut

- Näytteet otetaan sairaina tai kuolleina löytyneistä luonnonvaraisista linnuista, erityisesti muuttavista vesilinnuista, EURL:n sivuilla olevan kohdelajilistan mukaan.
- Tavoitteena on korkeapatogeenisen lintuinfluenssan varhainen havaitseminen luonnonvaraisissa linnuissa.
- Näytteeksi otetaan sivelynäyte yhteissuolesta ja henkitorvesta/nielusta tai kudoksenäytteet aivoista, sisäelimistä ja suolesta PCR- ja/tai virustutkimuksia varten.
- Tavoitteena on tutkia näytteet noin 250 luonnonvaraisesta linnusta.

EFSan hanke (SENTINEL WildBirds: Establishing capacities for active surveillance of highly pathogenic avian influenza in wild birds in Europe, Lot 1 (Gulf of Finland), 2024–26)

- Vesilintujen aktiivinen seuranta muuttoreittien varrella päättyy syksyllä 2026. Hanke tehdään Suomenlahdella Viron kanssa yhteistyössä. Pyrimme saamaan näytteitä erityisesti terveistä vesilinnuista metsästyksen ja rengastuksen yhteydessä.

Kohdepopulaatio: luonnonvaraiset nisäkkäät, erityisesti petoeläimet (Carnivora)

- Näytteet otetaan luonnonvaraisista petoeläimistä, jos eläimillä on havaittu neurologisia oireita, avauskuvan perusteella on syytä epäillä lintuinfluenssaa tai eläin on löytynyt kuolleena alueelta, jossa on todettu lintujen HPAI-tapauksia ja lisäksi lintujen epidemiologisen tilanteen perusteella nisäkkäiden tutkiminen on perusteltua.
- Näytteeksi otetaan kudospnäytteet aivoista, sisäelimistä ja suolesta PCR- ja/tai virustutkimuksia varten.

10.8 Jänisrutto (Tularemia)

Peruste: Zoonosidirektiivin (2003/99/EY) mukainen velvollisuus seurata tularemiatartuntoja eläimissä.

Kuvaus:

- Näytteet otetaan kuolleena löytyneistä tai sairaana lopetetuista metsäjäniksistä ja rusakoista, tarvittaessa myös muista eläinlajeista, kun on syytä epäillä tartuntaa
- Näytteeksi otetaan elimiä (maksa, perna, luuydin) suoraan FA-värjäykseen tai PCR-tutkimukseen
- Näytemäärä vaihtelee vuosittain epidemiatilanteen mukaan

10.9 *Mycobacterium tuberculosis* complex

Peruste: *Mycobacterium tuberculosis* complex -tartunnasta vapaan aseman (EU 2021/620) säilyttäminen pidetyissä nautaeläimissä (EU 2020/689 (liite IV)). Zoonosidirektiivi 2003/99/EY.

Kuvaus:

- Näytteitä viljelyyn ja PCR-tutkimukseen otetaan kaikkien tutkittavaksi lähetettyjen märeiden suolen imusolmukkeista.
- Tarvittaessa näytteitä otetaan myös muista tutkittavaksi lähetetyistä luonnonvaraisista eläinlajeista, esimerkiksi villisioista ja hirvieläimistä, jos on syytä epäillä tartuntaa ruumiinavauskuvan perusteella.

10.10 Luonnonvaraiset kalat

Peruste: Eläinterveysäännöstö 2016/429, 226 artikla. Komission täytäntöönpanopäätös 2021/260 kansallisia toimenpiteitä koskien.

Kuvaus:

- Vuosittain tutkitaan kalastajilta pyydetty näytteet *Gyrodactylus salaris* -loisen varalta Teno-, Näämön-, Paats- ja Tuulomajoen luonnonkaloista. Tornionjoen tilannetta seurataan riskiperusteisesti joka toinen vuosi otettavin näyttein.
- Emokalot, joita tai joiden sukusoluja siirretään IPN ja SAV-tautien rajoitusalueelta sisävesialueelle ja kaikki muutkin emokalot, joita tai joiden sukusoluja otetaan viljelyyn, tutkitaan VHS, IHN, IPN, SAV ja ISA -tautien varalta.
- Poikkeusluvilla merialueilta sisävesialueille siirrettävistä kaloista tutkitaan VHS, IHN, IPN, SAV ja ISA.
- Mikäli BKD-terveysvalvontaan kuuluviin pitopaikkoihin otetaan luonnonvaraisia kaloja tai niiden sukusoluja, tutkitaan kalat, tai emokalot, joista sukusolut ovat peräisin, BKD-taudin varalta.

11. Muut tutkimukset

11.1 Tuotantoeläimet

Eläintautien esiintymistä seurataan myös sellaisista näytteistä, jotka on lähetetty tutkittavaksi jostain muusta syystä kuin eläintautien seurantatutkimuksia varten. Erityisen arvokkaita seurannan kannalta ovat eläintautiepäilyjen yhteydessä otetut näytteet ja sairauden syyn selvityksiin lähetetyt diagnostiset näytteet oireilevista tai sairauteen kuolleista eläimistä. Näytteitä tutkitaan tapauskohtaisen harkinnan mukaan sellaisten eläintautien varalta, joihin eläimissä todetut oireet tai muutokset voisivat viitata tai joiden mahdollisuutta ei voida ilman lisätutkimuksia sulkea pois. Tavoitteena on saada ajan tasalla olevaa tietoa Suomessa esiintyvistä tuotantoeläinten taudeista, taudinaiheuttajien antibioottiresistenssitilanteesta sekä todeta uudet merkittävät tartunnat Suomen tuotantoeläinpopulaatioissa mahdollisimman nopeasti. Eläinten pitopaikan resistenssitilanne voidaan tutkia tarvittaessa muiksi ilmoitettaviksi eläintaudeiksi nimettyjen moniresistenttien bakteerien osalta, jos ihmisessä on todettu kyseisen bakteerin aiheuttama infektio, jota epäillään eläinperäiseksi. Ruokaviraston päättää näytteenotosta ja tarvittavasta näytemäärästä tapauskohtaisesti.

Eläintautien yleistä seurantaa tehdään myös lihan tarkastuksen yhteydessä. Tarvittaessa otetaan näytteitä, jotka sitten lähetetään tutkittavaksi vastustettavien tai ilmoitettavien eläintautien varalta. Näytteenotosta on ohjeistettu tarkemmin lihan tarkastusta koskevissa ohjeissa. Näytteistä voidaan seurata myös joidenkin zoonoottisten tartuntojen tai mikrobilääkeresistenssin esiintymistä.

Jos näytteissä todetaan lainsäädännöllä vastustettavia eläintauteja tai Suomessa uusien eläintautien tartuntoja, on tärkeää, että taudinvastustustoimet ja tartunnan leviämisen ennaltaehkäisytoimenpiteet voidaan käynnistää mahdollisimman nopeasti. Näin rajataan eläintautien elinkeinolle aiheuttamia taloudellisia tappioita.

Seurantaohjelmassa määritellyt tavanomaisista näytteistä tehtävät lisätutkimukset ovat näytteiden lähettäjiille maksuttomia.

Ruokavirasto on mukana vuosina 2024–2026 toteutettavassa OH4Surveillance-hankkeessa, jossa kehitetään zoonoottisten taudinaiheuttajien varhaista havaitsemista ja seurantajärjestelmää One Health -periaatteen mukaisesti. Hanke on EU:n osarahoittama (Grant Agreement No 101132473). Suomen osalta mallitauteina hankkeessa on Q-kuume, puutiaisaivokuume (TBE) sekä tuntematon ”Tauti Y”. Hankkeessa tutkitaan luomisen syyn selvittämiseksi lähetettäviä näytteitä (myös maitonäytteitä) sekä aktiivisessa tautiseurannassa kerättyjä näytteitä. Näytteitä tutkitaan lisäksi bruselloosiin, BVD:n ja IBR:n varalta osana Ruokaviraston tautiseurantaa.

11.2 Luonnonvaraiset eläimet

Yleisessä seurannassa näytteeksi kerätään kuolleena löytyneitä tai sairauden takia lopetettuja luonnonvaraisia eläimiä. Tavoitteena on pysyä ajan tasalla Suomessa luonnonvaraisilla eläimillä esiintyvistä tartuntataudeista ja havaita hyvissä ajoin epidemiat ja uudet taudit. Alueellisesti näytteiden saanti kohdentuu sen mukaan kuin kuolleisuutta esiintyy.

Yleisen tautiseurannan näytteitä toimittavat useat tahot kuten metsästäjät, kalastajat ja muut luonnossa liikkuvat kansalaiset, Luonnonvarakeskus (Luke), kuntien ja elinvoimakusten ympäristöviranomaiset ja rikosepäilyissä poliisi. Silmämääräisen arvion ja muiden ruumiinavaukseen liittyvien tutkimuslöydösten mukaan tehdään histologiaa, bakteriologiaa, parasitologiaa ja virologisia jatkotutkimuksia kuolinsyyn määrittämiseksi. Molekyylibiologisia menetelmiä käytetään eri taudinaiheuttajien tunnistamisessa.

Kuolinsyytutkimusten lisäksi yleisen tautiseurannan näytteitä hyödynnetään useiden ihmisen tai eläinten terveydelle haitallisten tartuntatautien esiintymisen seurannassa. Näitä tauteja ovat muun muassa lintuinfluensa, lintujen paramyxovirukset, lintujen koronavirukset, lepakkorabies, lepakoiden koronavirukset, trikinelloosi, salmonelloosi, jänisrutto, lintujen klamydioosit (esim. psittakoosi), sinikielitauti, afrikkalainen sikarutto ja hirvieläinten näivetystauti (*chronic wasting disease* CWD).

Luonnonvaraisten kalojen joukkokuolemia tutkitaan Ruokaviraston villi- ja vesieläinpatologian jaostossa, kalatauteja tutkivissa toimipaikoissa (Oulu, Kuopio, Helsinki). Yleensä näissä tapauksissa toimitaan yhteistyössä paikallisen ELY-keskuksen kanssa, joka hoitaa vedenlaatuun ja ympäristöoloihin liittyvät selvitykset.

Rapujen joukkokuolemien selvitykset tehdään Ruokaviraston Kuopion toimipaikassa. Ne keskittyvät etupäässä rapuruton tutkimiseen, mutta luonnonvaraisista ravuista seurataan passiivisella näytteenotolla myös äyriäisten valkopilkkutautia. Diagnostiikassa käytetään mykologista eli tautia aiheuttavien sienten viljelymenetelmää ja molekyylibiologisia tunnistusmenetelmiä.

Suurpetojen kuolinsyitä ja niissä esiintyviä zoonooseja seurataan yhteistyössä Luken riistantutkimuksen kanssa. Ruokavirastoon toimitetaan tutkittavaksi kaikki liikenteessä kuolleet, maastosta kuolleen löytyneet ja poikkeuksellisen käyttäytymisen tai sairauden oireiden takia lopetetut sudet, karhut ja ahmat. Ilveksistä tutkitaan kuolleen löytyneet ja sairaana lopetetut yksilöt. Ruokavirastossa otetaan omien näytteiden lisäksi Luken riistantutkimuksen tarvitsemat kudospnäytteet. Vastavuoroisesti Luke toimittaa Ruokaviraston tarvitsemat seurantatutkimusten näytteet sinne tutkittaviksi tulleista metsästetyistä tai vahinkoperusteisella luvalla ammutuista suurpedoista.

Ruokavirasto on mukana Itämeren ympäristönsuojelukomission (HELCOM) toiminnassa Itämeren hyljepopulaatioiden seurannassa (Marine Mammal Expert Group). Metsähallituksen kanssa yhteistyössä seurataan uhanalaisten saimaannorppien kuolinsyitä ja sairauksia.

11.3 Seura- ja harraste-eläimet

Eläintautien esiintymistä lemmikkieläimillä seurataan Helsingin toimipaikassa pääsääntöisesti sellaisista näytteistä, jotka on lähetetty maksulliseen tutkimukseen sairauden- tai kuolemansyynselvitykseen, jostain muusta syystä kuin eläintautien seurantatutkimuksia varten. Silmämääräisen arvion ja muiden ruumiinavaukseen liittyvien tutkimuslöydösten mukaan tehdään histologisia, bakteriologisia, parasitologisia ja virologisia jatkotutkimuksia. Molekyylibiologisia menetelmiä käytetään tarvittaessa eri taudinaiheuttajien tunnistamisessa.

Kun herää eläintautiepäily, sen varalta otetaan näytteet tutkimuksen yhteydessä. Näytteitä tutkitaan tapauskohtaisen harkinnan mukaan sellaisten eläintautien varalta, joihin esitiedot ja eläimissä todetut oireet voisivat viitata tai joita ei oireiden tai löydösten perusteella voida sulkea pois. Tavoitteena on saada ajan tasalla olevaa tietoa Suomessa esiintyvistä eläintaudeista ja zoonooseista ja todeta uudet merkittävät tartunnat mahdollisimman pian. Tällaisia lemmikkieläimissä mahdollisesti esiintyviä tauteja ovat mm. raivotauti, lintuinfluenssa, penikkatauti, kettusyyhy eli kapi, kissarutto, psittakoosi, salmonelloosi, koiran bruselloosi (*B. canis*), parvoripuli, toksoplasmoosi, tularemia eli jänisrutto, kanien verenvuorokuumeauti (kalikivirus) ja myksomatoosi (poxvirus), puutiaisaivokuume (TBE), yersinioosit, mykobakterioosit, multiresistentit bakteerikannat, leptospiroosi, listerioosi, pasteurelloosi, kissan tarttuva vatsakalvontulehdus (kissan koronavirus), suolinkaiset, heisimadot, giardioosi ja kryptosporidioosi.

Lisäksi eläinlääkärit ja poliisi toimittavat tutkittavaksi eläinsuojelurikosepäilytapauksia sekä lopetettuja, säädöstenvastaisesti maahantuotuja eläimiä. Yleisen hoitamattomuuden, rokottamattomuuden ja mahdollisen harkitsemattoman tuontitaustan vuoksi ko. eläimistä löytyy lähes vuosittain Suomessa aiemmin toteamattomia tai harvinaisia eläintauteja, tyypillisesti uusia loisia. Viranomaisen määräyksellä lopetetut säädöstenvastaisesti maahantuodut eläimet tutkitaan raivotautitartunnan varalta.

12. Tulosten julkaiseminen

Valvonta- ja seurantaohjelmien tuloksista raportoidaan ruokavirasto.fi- ja zoonoosikeskus.fi-verkkosivuilla sekä ”Eläintaudit Suomessa 2026” -julkaisussa, joka valmistuu vuonna 2027. EU-säädöksiin perustuvien ohjelmien ja EU-rahoitteisten ohjelmien tulokset raportoidaan lisäksi EU-komissiolle, BSE-tutkimusten, lintuinfluenssaseurannan sekä pienpetojen myyräkinokokitutkimusten tulokset raportoidaan EFSAan EU:n määrittämien aikataulujen mukaisesti. Zoonooseista toimitetaan tiedot EFSA:lle zoonoosidirektiivin mukaisesti. Tutkimusprojektien tulokset raportoidaan tutkimussuunnitelman mukaan.

LIITTEET:

I Näytemäärätavoitteet

II Kuluvan vuoden aikana tehdyt muutokset

Voimassaolo

Tämä ohje on voimassa 1.1. - 31.12.2026

Osastonjohtaja, Eläinten terveys ja hyvinvointi

Terhi Laaksonen

Jaostopäällikkö, Eläintaudit

Miia Kauremaa

LIITE I

NÄYTEMÄÄRÄTAVOITTEET 2026

NAUDAT	BVD		IBR		EBL
	vasta-aineet	virus	vasta-aineet	virus	vasta-aineet
Lypsykarjaseuranta / yhteismaitonäyte	470	-	470	-	5
satunnaisotanta* karjoista	-	-	-	-	-
tuontitaustaisia eläimiä omaavat tilat	5	-	5	-	5
luomisotanta	465	-	465	-	-
riskialue	-	-	-	-	-
Emolehmäkarjaseuranta / verinäyte	2000 näytettä (n. 200 pitopaikkaa)	-	2000 näytettä (n. 200 pitopaikkaa)	-	-
satunnaisotanta 10 %	1900 näytettä	-	1900 näytettä	-	-
tuontitaustaisia eläimiä omaavat tilat	100 näytettä / 10 pitopaikkaa	-	100 näytettä / 10 pitopaikkaa	-	-
riskialue	-	-	-	-	-
Keinosiemennystoiminta	90	90	90	-	45
Taudin poissulkututkimukset (seurantanäytteiden jatkotutkimukset)	30	30	30	30	30
Taudinsyyn selvitys	110	100	110	100	30
Tuonti (eläimet, sperma, alkiot)	60	30	60	30	0
Muut syyt (eläinkauppa, vienti)	5	5	5	5	5
Yli 72 kk:n ikäiset terveet teuraat	-	-	-	-	-
Yli 48 kk:n ikäiset itsestään kuolleet/lopetetut/hätäteurastetut, antemortem oireilevat	-	-	-	-	-
Yhteensä	2765	255	2 765	255	115

* ei tehdä v. 2026

NAUDAT	Bluetongue		Bruselloosi		BSE
	vasta-aineet	virus	vasta-aineet	bakteeri	
Lypsykarjaseuranta / yhteismaitonäyte	-	-	470	-	-
satunnaisotanta* karjoista	-	-	-	-	-
tuontitaustaisia eläimiä omaavat tilat	-	-	50	-	-
luomisotanta	-	-	500	-	-
BT-riskialue (toteutetaan tarvittaessa)	100	-	0	-	-
Emolehmäkarjaseuranta / verinäyte	2500 näytettä (n. 300 pitopaikkaa)	-	0	-	-
satunnaisotanta 10 %	1900 näytettä	-	0	-	-
tuontitaustaisia eläimiä omaavat tilat	100 näytettä / 10 pitopaikkaa	-	0	-	-
BT-riskialue (toteutetaan tarvittaessa)	5000 näytettä / 132 pitopaikkaa	-	-	-	-
Keinosiemennystoiminta	-	-	130	-	-
Taudin poissulkututkimukset (seurantanäytteiden jatkotutkimukset)	30	30	35	5	-
Taudinsyyn selvitys	150	150	100	100	0
Tuonti (eläimet, sperma, alkiot)	30	5	0	0	-
Muut syyt (eläinkauppa, vienti)	5	5	0	0	-
Yli 72 kk:n ikäiset terveet teuraat	-	-	-	-	-
Yli 48 kk:n ikäiset itsestään kuolleet/lopetetut/hätäteurastetut, antemortem oireilevat	-	-	-	-	10 000
Yhteensä	2 815	190	735	105	10 000

LAMPAAT JA VUOHET	Bruselloosi (näytteet)	Maedi-visna (näytteet)	Scrapie (näytteet /pitopaikat)
MV-CAE ohjelmaan kuuluvat pitopaikat			
Lampaat	2500	2500	-
Vuohet	100	100	-
Teurastamo-otanta*			
Lampaat	900	-	-
Vuohet	20	-	-
Keinosiemennystoiminta			
Lampaat	10	-	-
Vuohet	10	-	-
Taudinsyyn selvitys (serologia/viruseristys)	0/5	4	0
Tuonti (eläimet, sperma, alkiot)	0	0	-
Eläinkauppa, vienti	0	20	-
Yli 18 kk:n ikäiset itsestään kuolleet/lopetetut/hätäteurastetut, antemortem oireilevat	-	-	1600 (270)
Raatokeräilyalueen ulkopuolisten pitopaikkojen näytteet	-	-	50 (30)
Yhteensä	3535	2620	1 650

*25 % otanta tiloista, joilla on yli 10 uuhua tai kuttua, näytteet otetaan teurastamolla

SIAT	Aujeszkyntauti		TGE	PRRS		Klassinen sikarutto		ASF	Bruselloosi	
	vasta-aineet	virus	vasta-aineet	vasta-aineet	virus	vasta-aineet	virus	virus	vasta-aineet	bakteerin osoitus
Seurantaohjelman näytteet (teurastamolta, emakot)	750	-	750	750	-	750	-	-	-	-
Keinosiemennystoiminta, sis. alkuperätilat	1150	-	300	1100	300	1000	-	-	1100	-
Terveystason erityistason tilat, uudiseläintuottajat	-	-	200	250	-	-	-	-	400	-
Taudin poissulkututkimukset (seurantanäytteiden jatkotutkimukset)	30	30	30	200	200	30	30	-	-	-
Taudinsyyn selvitys*	50	100	20	70	70	50	100	150	-	20
Tuonti	100	-	200	300	-	100	-	20	200	-
Vienti	150	-	150	50	100	100	-	50	200	-
Tarhatut villisiat (seurantatutkimukset)**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Luonnonvaraiset villisiat	600	1000	-	-	-	-	30	1000	-	-
Yhteensä	2830	1130	1650	2720	670	2030	160	1220	1900	20

* luku sisältää sekä tuotantosikojen että tarhattujen villisikojen luvut

** Tarhattujen villisikojen seurantatutkimukset lopetettiin vuonna 2025

KALAT*	VHS	IHN	IPN	ISA	BKD	SVC	KHV	G. salaris	SAV
Viljellyt kalat (kalamäärä)	3000	3000	2000	150	2500	30	0	60	2000
Luonnonvaraiset kalat (kalamäärä)	1500	1500	1500	1500	700	0	0	300	1500

*Taulukkoon on koottu seurantaohjelman näytteet, riskiperusteinen näytteenotto (ml. tuonteihin liittyvä), luonnonvaraisista kaloista mädin otto laitokseen ja (maksulliset) yliiirtoihin liittyvät näytteet. Taulukossa ei ole arviota sairaudensyyn vuoksi tutkittavista, vientinäytteistä, eikä kalaterveyspalveluun kuuluvista näytteistä.

SIIPIKARJA	Newcastlen tauti		Lintuinfluenssa		<i>Mycoplasma gallisepticum</i>		<i>Salmonella Pullorum ja Gallinarum</i>
	vasta-aineet pitopaikat	virus pitopaikat	vasta-aineet näytteet (pitopaikat)	virus näytteet (pitopaikat)	vasta-aineet näytteet	bakteeri näytteet	vasta-aineet näytteet
Emokanat (ml. broileriemot)	45	-	450 (45)	-	-	-	-
Munintakanat							
tuotantopolvi	-	-	-	-	-	-	-
luomu- ja ulkokanat	-	-	550 (55)	-	-	-	-
Luomubroilerit	-	-	30 (3)	-	-	-	-
Kalkkunat							
emokalkkunat	3	-	30 (3)	-	-	-	-
tuotantopolvi	-	-	-	-	-	-	-
Ankat ja hanhet	1	-	80 (4)	160 (4)	-	-	-
Tarhattu riista (fasaanit)	21	-	210 (21)	-	-	-	-
Tarhattu riista (sorsat)	1	-	100 (5)	200 (5)	-	-	-
EU seuranta yhteensä (näytteet)	4260	-	1450	360 (72 poolia)	-	-	-
Sisämarkkinakauppaan hyväksytyt siipikarjan pitopaikat	-	-	-	-	2900	0	1700
Tuonti	2600	-	1200	-	2200	0	2200
Taudinsyyn selvitys	500	800	200	800	0	75	
Yhteensä (näytteet)	7360	800	2950	1120	5100	75	3900

Turkiseläimet	Lintuinfluenssa		SARS-CoV2*	TME
	vasta-aineet (näytteet/pitopaikat)	virus (näytteet/pitopaikat)	virus (näytteet/pitopaikat)	
Seurantaohjelman näytteet pitopaikoista	215 (45)	215 (45)	70 (15)	50
Taudin poissulkututkimukset (seurantanäytteiden jatkotutkimukset)	0	0	0	0
Taudinsyyn selvitys*	0	0	0	40
Yhteensä	215 (45)	215 (45)	70 (15)	90

*Sisältää minkkien, supikoirien ja soopelien lisäksi myös tarhaketut.

Luonnonvaraiset eläimet	Aujeszkyn tauti	Klassinen sikarutto	Afrikkalai- nen sikarutto	Lintu- influenssa	Myyrä- ekinokokki	Rabies, syötti- rokotusalue	Hirvieläin- ten näivetys- tauti	SARS-CoV-2
Villisika	1000	30*	1000					
Luonnonvaraiset linnut				250				
Kettu, supikoira				200	500	360		
Hirvieläimet (ml. porot)							100	10 (valko- häntä- kauriit)
Näätäeläimet, supikoira				50				10

*vain passiivinen seuranta 2026